

ANNE APPLEBAUM

«Temo una nova ocupació russa a l'Est»

La historiadora i escriptora Anne Applebaum (Washington DC, EUA, 1964), guanyadora d'un Pulitzer per 'Gulag', parla sobre què significa per a Europa l'arribada de Donald Trump al poder, quin futur espera a l'OTAN i si la democràcia pot sobreviure a l'ascens del populisme de dreta.

Christoph Scheuermann i Gordon Repinski
© Der Spiegel

Senyora Applebaum, el món serà un lloc més perillós amb Donald Trump com a president dels Estats Units o hauríem d'estar tranquils?

—El món sempre ho ha sigut, un lloc perillós. Ara és perillós d'una altra manera, perquè l'ordre mundial que hem conegut des de la fi de la Guerra Freda ha quedat transformat radicalment. Totes les institucions que han preservat la pau i que han fomentat el comerç mundial seran més febles —l'OTAN, la UE, el NAFTA— i les relacions dels Estats Units amb altres països també canviaran.

—Què és el que li fa més por?

—No vull pronosticar calamitats, però tinc por que no hi hagi una nova ocupació russa de parts de l'est d'Europa. També temo que hi haurà una nova campanya de Rússia per exercir influència a Alemanya i altres zones d'Europa,

amb la intenció de fer que la política continental es torni menys democràtica. Em fa por que hi hagi una guerra comercial, o fins i tot una guerra amb armes, entre els Estats Units i la Xina.

—Creu que aquestes coses poden passar a curt termini?

—Depèn en gran part de qui guanyi les disputes en el si de l'administració. James Mattis, el nou secretari de Defensa, ha dit que dóna suport a l'OTAN, al cent per cent. Si Obama hagués dit això fa sis mesos, ho hauríem considerat unes declaracions avorrides. En això es veu com han canviat els temps.

—Trump desconfia dels mitjans tradicionals i ha creat un nou tipus d'esfera pública a Twitter. Això posa en risc la democràcia?

—El problema va més enllà d'això. Trump ha après a moure's en un món en què la gent viu en realitats molt separades, on accedeixen a les notícies a través de recomanacions de Facebook i creuen en un seguit de fets concret. Altres per-

sones, que viuen en una realitat diferent, coneixen un seguit de fets totalment diferent. Trump no ha intentat mai arribar a tot el poble nord-americà, no fa servir mai el llenguatge de la unitat, no intenta seduir o convèncer. Només diu gràcies a la gent que em va votar, i la resta sou una colla de perdedors.

—Creu que encara hi ha alguna cosa que tinguin en comú els votants de Trump i els seus oponents?

—Fixem-nos en una qüestió relativament trivial, l'incident en què es va burlar d'un periodista discapacitat en un míting de campanya. Trump encara diu: "No ho vaig fer", i sembla que hi ha gent que se'l creu. I miri que hi ha un vídeo en què surt escarnint el reporter. Tot i això, no tothom l'ha vist o el vol veure.

—Trump va convèncer sobretot la classe obrera perquè el votessin...

—Sí, encara que els nord-americans més pobres van votar Clinton, moltes persones relativament benestants van votar Trump i, en general, és un error





pensar que l'economia explica Trump. Els Estats Units estan relativament bé, l'economia s'ha recuperat significativament des del 2008 i la taxa d'atur és baixa. Jo diria més aviat que la seva apel·lació a la classe obrera ha estat cultural: "Faré tornar la mena de feines que tenien els vostres pares" i, implícitament, el món més blanc i més simple de la postguerra, quan els EUA no tenien una competència econòmica real.

—Creu que amb Trump de president els Estats Units es tornaran un Estat més autoritari?

—A diferència de la majoria de països europeus, als EUA la policia està descentralitzada; fins i tot l'FBI té oficines regionals. Fer esmenes a la constitució és un procés llarg i tediós. Però Trump pot desautoritzar alguns elements de control tradicionals a què està sotmesa la presidència: en especial la premsa, però també els diversos organismes d'ètica del Govern i del Congrés, i també els funcionaris de carrera.

—Trump ha dit sovint que admira Putin. Veurem una nova amistat?

—No crec que cap dels dos realment tinguin amics. Però Trump fa molts anys que admira Putin obertament, sense reserves. Sembla fins i tot que l'idolatri. Tanmateix, ni els càrrecs que ha nomenat per al Govern ni els funcionaris del Pentàgon i del Departament d'Estat no comparteixen aquest sentiment, per tant no sabem on portarà aquesta admiració.

—Trump diu que l'OTAN és obsoleta alhora que fa la gara-gara a Putin. Què passarà amb l'OTAN?

—Els nord-americans fa temps que pensen que l'OTAN no està fent la seva feina i que els europeus no hi contribueixen prou. Trump ha accelerat el declivi de la solidaritat atlàntica mostrant desdeny obertament també envers els aliats de l'OTAN. El futur de l'OTAN ara depèn en bona mesura dels europeus. Però vostès poden començar a identificar amenaces de seguretat, preparar-se i armar-se sense els Estats Units?

—A vostè què li sembla?

—La meua por més gran és que Europa no hi respongui. Sobretot Alemanya: no vol utilitzar el seu exèrcit, no vol destinar-hi diners, no es troba còmoda amb el lideratge militar. Però la seguretat europea ara potser dependrà d'Alemanya, França, el Regne Unit i un parell de països més, i és millor començar a planificar ara davant la possibilitat d'haver de tenir una ciberdefensa, una lluita antiterrorista i una defensa convencional només europees.

—Europa està preocupada per múltiples crisis: l'elevada desocupació en moltes regions, els refugiats i el Brexit. I després vénen Trump, Putin i l'ascens del populisme de dreta. Sabent això, com hauria d'organitzar una política de defensa comuna, el continent?

—Es pot estalviar temps si vostès entenen que l'auge del populisme de dreta i el fenomen Trump estan relacionats. Poden pensar-los com el mateix problema.

—Però això no és massa simplista? França té un greu problema terrorista que dona corda als populistes. Alemanya afronta el repte de les migracions. Als EUA, el problema és la divisió creixent entre sectors socials.

—Però el llenguatge que fan servir els populistes és semblant. Quin és en realitat l'atractiu de Trump? Com deia abans, la nostàlgia: "Make America great again". Com els nacionalistes europeus, Trump vol aconseguir uns Estats Units "reals", un país anterior a la globalització, a la immigració, al feminisme, al moviment pels drets civils i al canvi tecnològic, com si ara poguéssim tornar a uns anys cinquanta imaginaris. Això, de fet, no difereix gaire del llenguatge que fa servir Marine Le Pen o alguns sectors del moviment pel *Brexit*.

—Quins arguments es poden esgrimir contra aquesta nostàlgia?

—No podem continuar repetint el mantra que "tot va bé". La resposta ha de basar-se en una nova apel·lació al jovent que posi l'accent en les virtuts de l'època actual i que ofereixi un atractiu imaginatiu també per al futur. Ara alguns polítics europeus ho estan intentant: penseu en el candidat presidencial francès Emmanuel Macron, Ciutadans a Espanya o Nowoczesna a Polònia. Hi comença a haver iniciatives per reinventar el liberalisme que no són ni de dreta ni d'esquerra en el sentit tradicional. →



+ QUI ÉS ANNE APPLEBAUM?

Anne Applebaum, de 52 anys, és una experta en Rússia que va guanyar el premi Pulitzer pel llibre *Gulag*. Graduada a Yale, escriu regularment per a *The Washington Post* i per a *Foreign Policy*, i és casada amb l'ex-ministre d'Afers Exteriors polonès i president del Parlament Radoslaw Sikorski.

→ —**Els partits s'estan tornant innecessaris?**

—No, però tenim els partits equivocats. L'antiga batalla entre cristianodemòcrates i socialdemòcrates ara no té sentit, sobretot perquè les estructures socials que sostenien aquests partits –l'Església i els sindicats– s'han anat diluint. Els nacionalistes i els populistes van entendre aviat aquest canvi; ara la resta del món polític ha d'entendre que les línies polítiques s'han redibuixat i que és hora de canviar.

—**A Londres, Theresa May espera trobar un soci en Donald Trump.**

—He sabut per persones pròximes a Trump que el "Regne Unit del *Brexit*" és l'única qüestió de política exterior que li interessa, perquè creu que el referèndum al Regne Unit li va aplanar el camí. Té pensat ajudar el Regne Unit a sortir de la UE, i possiblement perjudicar la UE, oferint als britànics un acord comercial. Em preocupa que May, desesperada per trobar aliats i per tenir èxit, caigui a la trampa, que el Regne Unit perdi el comerç (molt més gran) amb Europa per obtenir un acord comercial amb els Estats Units que no serà avantatjós per al Regne Unit.

—**Les aliances entre governs que ara són nacionalistes són un model per al futur?**

—Irònicament, sí: Steve Bannon, cap d'estratègia de la Casa Blanca, sembla que s'imagina una aliança entre Trump, Le Pen, Geert Wilders i Nigel Farage. Se'n podria dir la internacional populista, una associació fraternal de la dreta na-

cionalista, que uneix persones de països diferents que volen posar fronteres.

—**Tot i que aquests populistes són hostils envers l'internacionalisme.**

—Tenen punts de vista compartits. Detesten la UE i l'OTAN, no són favorables al comerç i admiren Rússia. A molts d'ells els finança Putin.

—**Estem sent testimonis d'una ruptura a Occident?**

—Vaig escriure un article fa un any i mig en què sostenia que potser ens estem acostant a la fi de l'ordre mundial liberal. En aquell moment, a molta gent aquella idea li semblava una mica exagerada. Ara ho sembla menys. Hauríem d'estar preocupats.

—**Correm el risc d'acabar en guerra?**

—Com he dit abans, hi ha molts escenaris possibles que poden considerar-se com el pitjor dels casos: Trump és extremadament bel·licós, com ja sabem, i els russos no amaguen que tenen armes nuclears. Ara en parlen contínuament.

—**Vostè creu que està augmentant el risc d'un enfrontament nuclear?**

—Als anys 70 i 80, la Unió Soviètica era relativament estable i previsible. La Rússia de Putin és molt més volàtil. La política nuclear està en mans d'una sola persona, o d'un petit grup de persones, i no pas de l'enorme aparell d'un Estat unipartidista. Ara la probabilitat de cometre un error és més alta.

—**El desafiament rus de les normes internacionals no és únic. La Xina, Turquia i alguns Estats europeus també comencen a actuar de maneres cada**

cop més autoritàries i capricioses. La democràcia és un model en fallida?

—Jo crec que la democràcia pot sobreviure. Però és veritat que l'eufòria dels noranta –una època en què la democràcia s'estenia i cada vegada més gent la trobava atractiva– s'ha acabat. Trump no n'és una causa sinó un símptoma, d'aquest canvi. La globalització efectivament ha drenat poder dels polítics dels països, i la gent ho nota. En la nostra era, accelerada i digital, les persones també estan frustrades pels processos democràtics, que són lents, comparativament. Molts joves –i alguns vells– volen saber per què tot triga tant, per què no pot prendre decisions una persona i tirar endavant?

—**Què podem fer contra aquesta ràbia i aquesta frustració?**

—No podem continuar pensant que la política és una cosa que decideixen lluny de nosaltres uns líders distants en una capital remota. I tampoc no n'hi ha prou de protestar. Si la gent que té voluntat per dedicar temps a manifestar-se també demostra que té voluntat per treballar en nom de candidats a les eleccions de cada indret –o de presentar-s'hi– arribarà molt més lluny. Si tot aquest rebombori provoca més implicació, aleshores tenim una petita oportunitat d'acabar tenint unes democràcies més sòlides. L'alternativa, com vostè donava a entendre, és el fracàs total de la democràcia. •

Traducció d'Arnau Figueras